

ΔΥΟ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΑΝΤΙΜΗΝΣΙΑ

Γ Π Ο

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

Βοηθὸς ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν

Περιεργαζόμενος τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸν Σεβασμιώτατον Γέροντα Μητροπολίτην πρῶην Καναδᾶ κ. Ἀνατόλιον [Ἡλίαν Ἀποστολίδην]¹, —πνευματικὸν μου πατέρα καὶ σπουδάσαντά με — εἶδον καὶ δύο Ἱερὰ Ἀντιμῆνσια²,

1. Ὁ Σεβασμιώτατος Ἀνατόλιος τυγχάνει ἐκ τῶν τελευταίων ἀποφοίτων τῆς Θεολογικῆς Ἀκαδημίας τῆς Μόσχας τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσίας. Ἐγεννήθη ἐν Θεοδοσίᾳ τῆς Κριμαίας τὸ 1895. Κατὰ τὴν μπολσεβικικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1917 ἦτο Λοχαγὸς τοῦ Τσαρικοῦ Στρατοῦ, λόγῳ δὲ βαρέων πολεμικῶν τραυμάτων [ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν] μὴ δυνηθεὶς νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν «Λευκὴν Στρατιάν» κατὰ τὴν ἀποχώρησίν της εἰς τὸ ἐξωτερικόν, παρέμεινεν ἐν Ρωσίᾳ. Τὸ 1922 ἐχειροτονήθη Διάκονος καὶ Πρεσβύτερος [6 καὶ 7 Αὐγούστου] ὑπὸ τοῦ μάρτυρος Ἀρχιεπισκόπου Ταυρίδος καὶ Συμφερουπόλεως Νικοδήμου Κροτκόβ. Τετράκις φυλακισθεὶς καὶ ἐξορισθεὶς ἐπὶ τριετίαν εἰς Κεντρικὴν Ρωσίαν, τῇ ἐπεμβάσει τοῦ Ἑλληνος πρεσβευτοῦ Πανουργιᾶ, ἀπηλλάχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὸ 1927. Τότε ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Ρωσίας καὶ τὸ περιγραφόμενον ἀκολούθως ἱερὸν Ἀντιμῆνσιον. Ἐπηρετήσεν ὡς ἐφημέριος ἐν Καστανίτση καὶ Λεωνιδίῳ Κυνουρίας, εἰς Ἁγίον Θωμᾶν Ἀμπελοκήπων [Γουδίου], ἐξυπηρετῶν συγχρόνως καὶ τὰ νοσοκομεῖα «Λαϊκὸν» [νῦν «Βασιλεὺς Παῦλος»], «Παίδων» καὶ τὰς Στρατιωτικὰς Μονάδας τῆς περιοχῆς, τὴν Ταξιαρχίαν Ρίμινι καὶ τέλος εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Φιλελλήνων Ρωσικὴν Ἐκκλησίαν. Μητροπολίτης Καναδᾶ ἐχειροτονήθη τὴν 10ην Σεπτεμβρίου 1961. Νῦν, ἐφησυχάζει ἐν Ἀθήναις. Πλείονα περὶ τοῦ Σεβ. Ἀνατολίου βλ. ἐν Ἡλίᾳ Ἀποστολίδου, ἀρχιμ., Παναγία Λυκοδήμου, Ἀθῆναι 1959, σελ. 69. Θ ρ α σ υ β ο ὕ λ ο υ Ἱ. Τ σ α κ α λ ὶ τ ο υ, 40 χρόνια Στρατιώτης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1960, σελ. 581-582. Σ ω μ α τ ε ἰ ο υ τ ὶ ν ἐ κ Ρ ω σ σ ί α ς Ἑ λ λ ῆ ν ω ν [ἐκδ.], Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ρωσίας καὶ τὰ 33 χρόνια τοῦ Σωματείου τῶν ἐκ Ρωσίας Ἑλλήνων, Ἀθῆναι 1953, σελ. 213-214. Ἀ. Π[ανώτη], Ἀνατόλιος ὁ Ἀποστολίδης, Μητροπολίτης πρῶην Καναδᾶ, ἐν «Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ῆ κ α ἰ Ἡ θ ι κ ῆ Ἑ γ κ υ κ λ ο π α ἰ δ ε ἰ α», τόμ. 2 [1963], στ. 645-646. [A n a t o l i a E p i s k o p a], Iz vospominanii Episkopa Anatolia [Ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τοῦ Ἐπισκόπου Ἀνατολίου], ἐν «Pravoslavnaia Rus», god izdaniia 44-i, No 4 (1005), February 28, 1973, σελ. 5-6 [συνεχίζεται].

2. Ἡ λέξις Ἀντιμῆνσιον, σύνθετος ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς προθέσεως ἀντι καὶ τῆς λατινικῆς mensa [= τράπεζα], ἀντι-mensa = ἀντιτραπέζιον, «εἶναι τὸ διὰ μύρου ἐν τοῖς ἐγκαινίοις ναοῦ καθαγιαζόμενον λειτουργικὸν ἄμφιον, κατασκευαζόμενον κατὰ τὸ πλεῖστον ἐκ λινοῦ ὑφάσματος (σπανιώτερον ἐκ ξύλου), μετὰ προσεραμμένων ἢ προσηλωμένων ἁγίων λειψάνων, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν τέλεσιν τῆς Θείας Λειτουργίας εἰς μέρη ἔνθα δὲν ὑπάρχει ἁγία Τράπεζα (οἷον: πλοῖα, σκηναὶ στρατοπέδων ἢ εἰς ναοὺς μὴ ἐγκαινιασθέντας, — ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα: ἀντι-mensa= ἀντιτραπέζιον)», Γ ε ω ρ γ ι ο υ Α.

τὸ ἐν καθαγιασθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου [1775-1787] καὶ τὸ ἕτερον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀνατολίου.

Τῆ παρακλήσει μου, ὁ Σεβασμιώτατος μοι ἐπέτρεψεν, ὅπως περιγράψω τὰ ἐν λόγῳ ἱερὰ ἄμφια καὶ χάρις εἰς τὴν βοήθειάν του, παραδίδω σήμερον —τὸ πρῶτον ἐκδιδομένην— τὴν περιγραφὴν αὐτῶν, εὐχαριστῶν καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸν Ἅγιον Γέροντα Ἀνατόλιον.

Καὶ νῦν ἡ περιγραφὴ τῶν Ἀντιμηνίων.

Σωτηρίου, Τὰ Λειτουργικὰ Ἄμφια τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐν «Θεολογία», τόμ. Κ' [1949], σελ. 612-613. Περὶ τοῦ Ἀντιμηνίου βλ. καί: Cin Archie-reiskago djeistva Bozestvennich Liturgii i osvjestenija Antiminsov i Tserkvei, Moskva 1666. Konstantin Nikolski, Ob Antiminsach Pravoslavnoi Russkoi Tserkvi, Sanktpeterburg [v tipografii Jakova Treja], 1872. Τοῦ αὐτοῦ, 20 riproduzioni estratti dal opera di Konstantin Nikolski: Ob Antiminsach Pravoslavnoi Tserkvi, Sanktpeterburg 1872 [v tipografii Jakova Treja]. Sophrone Pétridès, L' antimension, ἐν «Echos d' Orient», τόμ. 3 [1900], σελ. 193-202. Παρθενίου Κ. Πολάκη, Τὸ ἀντιμήνιον, ἐν «Ἱερὸς Σύνδεσμος», τόμ. 10 [1915], φ. 239, σελ. 3-7· φ. 240, σελ. 6-10. I. B. Pitra, S. R. E. Card., Iuris Ecclesiastici Graecorum Historia et Monumenta. Romae 1868, σελ. 135-136, 329, 337. W. Grosev, Antimins' t' liturgicesko i tsrkovno-archeologicesko izsledvane, Sofija [Pecatnitsa «Chudoznik»] 1925. Μανουὴλ Ἰ. Γεδεών, Τύπος Ἱερῶν Ἀντιμηνίων, ἐν «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια», τόμ. ΛΖ' [1917], σελ. 82-85, 96-98. Ἀ. Παπαδοπούλου-Κερράμειω, Διονυσίου τοῦ ἐκ Φουρνᾶ, Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης, Ἐν Πετρούπολει 1909, σελ. 301. Παν. Ν. Τρεμπέλα, Ἀντιμήνιον, ἐν «Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἑγκυκλοπαιδείᾳ», τόμ. Δ', σελ. 881. Ἰωάννου Μ. Μπαρνέα, Τὸ Παλαιοχριστιανικὸν Θυσιαστήριον, Ἐν Ἀθήναις 1940, σελ. 112-114. Κωνσταντίνου Καλλινίκου, Ὁ Χριστιανικὸς Ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ, Ἀθήναι 1958 [ἔκδ. Β'], σελ. 183-184, 188-194. Μεθοδίου Κοντοστάνου, Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν, Τελετουργικὴ τῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἀγίας Ἐκκλησίας, τόμ. Α', Κέρκυρα 1958, σελ. 124-125. Ε. Θεοδώρου, Ἀντιμήνιον, ἐν «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἑγκυκλοπαιδεία», τόμ. 2 [1963], στ. 870-873. Ἀγαπίου Ἱερομονάχου καὶ Νικολάου Μοναχοῦ, Πηδάλιον τῆς νοητῆς Νηὸς τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησίας..., Ἀθήναι 1970 [ἔκδ. «Ἀστὴρ» Ἀλλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου], σελ. 246, 328 [ὑποσημ. 2], 330 καὶ 762. Μαρίας Σ. Θεοχάρη, Ἀντιμήνια ἐκ τοῦ Σκευοφυλακίου τῆς Μονῆς τοῦ Σινᾶ, ἐν «Πανηγυρικὸς Τόμος ἐπὶ τῇ 1400ῇ ἀμφιετερίδι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ», Ἐν Ἀθήναις 1971, σελ. ρλζ-ρμα'. Περὶ ξυλίων Ἀντιμηνίων βλ. Χρ. Παντελίδου, Ξύλιον Ἀντιμήνιον, ἐν «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. Α' [1924], σελ. 241-245. Τιμοθέου Ἰορδάνου, Ἐντυπώσεις ἐκ Κύπρου, ἐν «Νέα Σιών», τόμ. ΚΑ' [1926], σελ. 644-645.

1. Ἀντιμήνσιον καθιερωθὲν ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου [1775-1787], [εἰκ. 1].

Ἀντιμήνσιον ἔντυπον ἐπὶ λινού^{2α} ὑφάσματος, διαστάσεων 0,66Χ0,60. Διατηρεῖται ἐν ἀρίστη καταστάσει.

Τὸ κέντρον τοῦ ἀμφίου κατέχει ἡ παράστασις τοῦ «Ἐπιταφίου Θρήνου»³, πλαισιουμένου ὑπὸ δύο ἀγγέλων σεβιζόντων καὶ ἐν ἐκστάσει ἰσταμένων, διὰ τὸ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ διαπραχθὲν καὶ ἐν τῷ τάφῳ λήγον ἀνουσιούργημα τῶν Ἰουδαίων⁴, ὁ εἷς ὀπισθεν τοῦ Ἰωσήφ καὶ ὁ ἕτερος ὀπισθεν τοῦ Νικοδήμου.

2α. «Τὰ ἀντιμήνια εἶναι ἐξ ὑφάσματος λινού, ἦτοι ἐκ φυτικῆς ὕλης παραγομένης ἐκ τῆς καλλιεργείας τῆς γῆς, ἐπειδὴ εἰς τύπον τῶν ἐνταφίων λαμβάνονται καὶ εἰκονίζουσι τὸν ἐν γῆ τάφον, ἐν ᾧ ἠυδόκησεν ἵνα κοιμηθῇ ὁ Θεάνθρωπος», ἐν Μ η ν ᾱ Δ. Χ α μ ο υ δ ο π ο ὄ λ ο υ, Ἐρμηνεία τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας [Ἐγκρίσει τῆς Ἀγιωτάτης Διοικούσης Συνόδου Ἑλλάδος. Ἐκδίδετε ὑπὸ Ἀνέστη Κωνσταντινίδου], Ἐν Ἀθήναις 1887, σελ. 41.

3. Περὶ τῆς εἰκονογραφίας τῆς παραστάσεως τοῦ «Ἐπιταφίου Θρήνου» βλ. V l a d i m i r T r o i t s k i i, Istorija Plastsanitsi, ἐν «Bogoslovskii Vjestnik», [Izdavaemii Moscovskoju Duchovnoju Akademijeju], tom I [1912], σελ. 362-393, 505-530. V. C o t t a s, Contribution a l' étude de quelques tissus liturgiques, ἐν «Atti del V Congresso Intern. di Studi Bizantini», II [Studi Bizantini e Neellenici VI], Roma 1936, σελ. 87 κ. ἐξ. G. M i l l e t t, L' Epitaphios: P' Image, C. R. de l' Academie des Inscriptions et Belles-Lettres, Paris 1942, σελ. 408 κ. ἐξ. Ἄ. Π α π α δ ο π ο ὄ λ ο υ - Κ ε ρ α μ ἔ ω ς, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 109-110. Β ε ν ε τ ῖ α ς Α. Κ ῶ τ τ α, Ὑπόμνημα περὶ τῆς εἰκονογραφίσεως τοῦ Ἐπιταφίου, ἐν «Πρακτικὰ Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας», περιόδ. Γ', τόμ. Γ' [1934-36], σελ. ξε'-ξζ'. Ἀ μ ἰ λ κ α Ἀ λ ι β ἰ ζ ἄ τ ο υ, Ἀἵρ-Ἐπιτάφιος, ἐν «Ἀνάπλασις», τόμ. ΜΖ' [1934], σελ. 57-58. Τ ο ὕ α ὗ τ ο ὕ, Ὁ Μέγας Ἀἵρ. [Ἀπάντησις εἰς ἐπιστολὴν Βεν. Α. Κώττα], αὐτόθι, σελ. 142 κ. ἐξ. Γ ε ω ρ γ ἰ ο υ Α. Σ ω τ η ρ ἰ ο υ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 607-612. Μ α ρ ῖ α ς Σ. Θ ε ο χ ἄ ρ η, Ἐκκλησιαστικὰ Ἄμφια τῆς Μονῆς Τατάρνης, ἐν «Θεολογία», τόμ. ΚΖ' [1956], σελ. 125-129. Δ. Ι. Π ἄ λ λ α, Ὁ Ἐπιτάφιος τῆς Παραμυθίας, ἐν «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν», τόμ. ΚΖ' [1957], σελ. 127-150. Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Κ α λ λ ἰ ν ἰ κ ο υ, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 186-188. Μ ε θ ο δ ἰ ο υ Κ ο ν τ ο σ τ ἄ ν ο υ, Μητροπολίτου Κερκύρας καὶ Παξῶν, ἔνθ' ἄνωτ., σελ. 128. «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια», τόμ. 5 [1964], στ. 792-794. L y d i e H a d e r m a n n - M i s g u i c h, Rencontre des tendances liturgiques et narratives de l' Epitaphios Threnos dand une icone du XVe siècle conservée a Patmos, ἐν «Byzantinische Zeitschrift», τόμ. 59 [1966], σελ. 359-364. D. I. P a l l a s, Passion und Bestattung Christi, Miscellanea Byzantina Monacensia 2, München 1965, σελ. 290 κ. ἐξ. Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Δ. Κ α λ ο κ ὄ ρ η, Θέματα Θεομητορικῆς Εἰκονογραφίας. Εἰκονογραφικαὶ προσωνομίαι-Κέντρα εὐλαβείας καὶ εἰκονογραφικαὶ παραστάσεις τῆς Θεοτόκου, ἐν «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης», τόμ. ΙΣΤ' [1971], σελ. 225-227.

4. Βλ. τὰ τροπάρια τῶν Ἐπιταφίων Ἐγκωμίων τοῦ Ἐσπερινοῦ τῆς Μ. Παρασκευῆς: Ἐκ τῆς Πρώτης Στάσεως: Ἀπορεῖ καὶ φύσις νοερά καὶ πληθὺς ἡ ἀσώματος, Χριστέ, τὸ μυστήριον τῆς ἀφράστου καὶ ἀρρήτου σου ταφῆς. «Νοεραὶ σε τάξεις ἠπλωμένοι νεκρὸν καθορῶσαι δι' ἡμᾶς, ἐξεπλήττοντο, καλυπτόμενα»

Ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου ἔχει τὰς ἐξῆς διαστάσεις: 0,17 μῆκος, 0,03 πλάτος καὶ 0,045 ὕψος. Εἰς τὸ ἄνοιγμα τῆς λάρνακος εἰκονίζεται ἐξηπλωμένος ἐπὶ πολυπτύχου σινδόνος «ὁ ὠραῖος κάλλει παρὰ πάντας βροτοὺς ὡς ἀνείδεος νεκρός»⁵, φέρων μόνον τὸ περιζώμα καὶ ἔχων ἐσταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους τὰς χεῖρας, εἰς τὰς ὁποίας, ὡς καὶ εἰς τοὺς πόδας Του, διακρίνονται αἱ ἐκ τῶν ἡλῶν πληγαί. Ἐν τῷ περὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ ἄλωνι [= φωτισστέφανον], ἀναγράφεται τὸ βιβλικὸν «Ο ΩΝ»⁶ καὶ τὰ μονογράμματα ΙΣ ΧΡ [= ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ]. Πρὸς τὸ θεῖον σκῆνος κύπτουν περίλυποι οἱ λευκότριχοι γέροντες Ἰωσήφ⁷ καὶ Νικόδημος⁸, ὁ μὲν κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Σωτῆρος κρατῶν δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν τὰ ἄκρα τῆς σινδόνος, ὁ δὲ κατὰ τοὺς πόδας καὶ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν κρατῶν αὐτοῦ⁹. Ἐν τῷ περὶ τὴν κεφαλὴν ἐκάστου

ταῖς πτέρυξι, Σωτῆρ». «Τῶν ἀγγέλων, Σῶτερ, χαρμονὴ πεφυκώς, νῦν καὶ λύπησ τούτοις γέγονας αἴτιος, καθορώμενος σαρκὶ ἄπνους νεκρός». Ἐκ τῆς Δευτέρας Στάσεως: «Ἄνω σε, Σωτῆρ, ἀχωρίστως τῷ Πατρὶ συνόντα, κάτω δὲ νεκρὸν ἠπλωμένον γῆφρι ττοῦ σινδῶντα τὰ Σεραφεῖμ». Ἐκ τῆς Τρίτης Στάσεως: «Οὐράνια δυνάμεις ἐξέστησεν σου τῷ φόβῳ, νεκρὸν σε καθορώσαι». «Φρίττοῦσιν οἱ νόες τὴν ξένην καὶ φρικτὴν σου ταφὴν τοῦ πάντων Κτίστου». Καὶ ἐκ τῶν «Εὐλογητῶν» τῆς Μ. Παρασκευῆς τὸ πρῶτον: «Τῶν ἀγγέλων ὁ δῆμος κατεπλάγη, ὄρων σε ἐν νεκροῖς λογισθέντα...» Ἐπίσης βλ. καὶ τὸ τροπᾶριον τῶν «Ἀποστίχων»: «Ὅτε αἱ δυνάμεις σε, Χριστέ, πλάνον ὑπ' ἀνόμων ἐσῶρων συκοφαντούμενον, ἐφρίττον τὴν ἄφατον μακροθυμίαν σου...».

5. «Ἐγκώμιον» τοῦ Ἐπιταφίου ἐκ τῆς Δευτέρας Στάσεως.

6. Ἀποκ. 1,8· 11,17. Πρβλ. καὶ Ἐξοδος 3,14. Περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν γραμμάτων βλ. Σπυρίδωνος Λαυριώτου, Πῶς ὁμοιοῦνται οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ τοῖς τέσσασι ποταμοῖς καὶ ζώοις, ἐν «Γρηγόριος Παλαμᾶς» τόμ. ΙΖ' [1933], σελ. 74.

7. Ματθ. 27,57-60. Μάρκ. 15,42-46. Λουκ. 23,50-55. Ἰω. 19,38.

8. Ἰω. 19,39. Τὴν μετὰ τοῦ Κυρίου συνάντησιν τοῦ Νικοδήμου βλ. ἐν Ἰω. 3, 1-21.

9. Πρβλ. τὰ τροπᾶρια τῶν «Ἐπιταφίων Ἐγκωμίων»: Ἐκ τῆς Πρώτης Στάσεως: «Καθελών σε, Λόγε, ἀπὸ ξύλου νεκρὸν, ἐν μνημείῳ Ἰωσήφ νῦν κατέθετο...». «Ὁ εὐσχήμων, Σῶτερ, σχηματίζει φρικτῶς καὶ κηδεύει ὡς νεκρὸν εὐσχημόνος σε καὶ θαμβεῖται σου τὸ σχῆμα τὸ φρικτόν». Ἐκ τῆς Δευτέρας Στάσεως: «Τάφῳ Ἰωσήφ εὐλαβῶς σε τῷ καινῷ συγκρύπτων, ὕμνους ἐξοδίους θεοπρεπεῖς τοῖς συμμίκτησι θρήνοις μέλπει σοι, Σωτῆρ». «Ἵμνους Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος ἐπιταφίους ἄδουσι Χριστῷ, νεκρωθέντι νῦν ἄδει δὲ σὺν τούτοις καὶ Σεραφεῖμ». «Μύροις σε, Χριστέ, ὁ Νικόδημος καὶ ὁ εὐσχήμων νῦν καινοπρεπῶς περιστελιαντες, φρίζον, ἀνεβόων, πᾶσα ἡ γῆ». Ἐκ τῆς Τρίτης Στάσεως: «Καθελών τοῦ ξύλου, ὁ Ἀριμαθαῖος ἐν τάφῳ σε κηδεύει». «Ἰωσήφ κηδεύει σὺν τῷ Νικοδήμῳ, νεκροπρεπῶς τὸν κτίστην». «Σῶμα τὸ ζωηφόρον ὁ Ἰωσήφ κηδεύει μετὰ τοῦ Νικοδήμου». «Φέρων πάλα φεύγει, Σῶτερ, Ἰωσήφ σε, καὶ νῦν σε ἄλλος θάπτει». [Ἐν τῷ τελευταίῳ τούτῳ ἐγκωμίῳ ὁ ὕμνωδὸς σχετίζει τὸν «ἀπὸ Ἀριμαθαίας» Ἰωσήφ μετὰ τοῦ «Πατρὸς» τοῦ Κυρίου καὶ τὴν φυγὴν εἰς Αἴγυπτον. Βλ. Ματθ. 2,13-15. Πρβλ. καὶ Ὡσηὲ 11,1.] Ἐπίσης βλ.: Τὸ τροπᾶριον τῶν «Αἰνῶν» τῆς Μ. Παρασκευῆς: «Ἠτήσατο Ἰωσήφ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀπέθετο ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ...». Τὸ κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου ψαλλόμενον τροπᾶριον «... Καὶ τούτοις νῦν τοῖς λόγοις δυσωπῶν τὸν Πιλάτον ὁ εὐσχήμων, λαμβάνει τοῦ Σωτῆρος τὸ σῶμα, ὃ καὶ φόβῳ ἐν σινδόνι ἀνειλήσας καὶ σμύρνη, κατέθετο ἐν τάφῳ...». Τὰ «Ἀπόστιχα» τῆς Μ. Παρασκευῆς: «Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρὸν

ἄλλωνι ἀναγράφεται τὸ ὄνομά του, ἤτοι «ΙΩΣΗΦ» καὶ «ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ».

Ῥοπισθεν τοῦ Κυριακοῦ Μνήματος εἰκονίζονται ἐξ ἀριστερῶν καὶ εἰς πρῶτην σειρὰν: Ὁ τοῦ Κυρίου ἡγαπημένος μαθητῆς Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, νεανίας, πλήρης θλίψεως, κύπτων ἐπὶ τοῦ θείου κήνους καὶ ἔχων τὰς χεῖρας αὐτοῦ σταυροειδῶς ἠνωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὁ περὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἄλλον ἀναγράφει τὸ ὄνομά του ΙΩΑΝΝΗΣ ΘΛΓΣ [= ΘΕΟΛΟΓΟΣ]. Ῥριστερὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τῆς παραστάσεως τοῦ Θρήνου, εἰκονίζεται, θρηνωδοῦσα τὸν Ἰῶν Αὐτῆς, ἡ Θεοτόκος¹⁰. Ῥχει συμπεπλεγμένα κατὰ τὰ δάκτυλα τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ στήθους Αὐτῆς. Δακρύουσα κύπτει ἐπὶ τὸν νεκρὸν Ἰῶν Τῆς στηριζομένη ὑπὸ τῆς πλησίον ἰσταμένης καὶ μετ' Αὐτῆς θρηνωδοῦσης Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς καὶ κλινούσης πρὸς τὰ ἀριστερὰ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἐκ τῆς λύπης. Ῥν τῶ ἄλλωνι τῆς κεφαλῆς τῆς Παναγίας ἀναγράφονται τὰ μονογράμματα «MP ΘΥ» [= ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ], ἐν δὲ τῆς Μαγδαληνῆς τὸ ὄνομά της «ΜΑΡΙΑ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ».

Εἰς δευτέραν σειρὰν καὶ ὀπισθεν τοῦ Ἰωάννου καὶ τῆς Μαγδαληνῆς, ἴστανται κλίνουσαι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν καὶ θρηνωδοῦσαι αἱ Μυροφόροι Μαρία ἡ τοῦ Κλεόπα καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου κρατοῦσα μυροδοχεῖον. Εἰς τὸν περὶ

ὁ Ῥριμαθαῖος καθεῖλε, τὴν τῶν ἀπάντων ζωὴν, σμύρνη καὶ σινδόνι σε, Χριστέ, ἐκήδευσε...». «Σὲ τὸν ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς ὡσπερ ἰμάτιον, καθελὼν Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου σὺν Νικοδήμῳ...». Καὶ τὸ «Ῥπολυτίκιον»: «Ὁ εὐσχήμων Ἰωσήφ ἀπὸ τοῦ ξύλου καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου Σῶμα, σινδόνι καθαρᾷ εἰλήσας καὶ ἀρώμασιν, ἐν μνήματι καινῷ κηδεύσας, ἀπέθετο».

10. Περὶ τῆς παραστάσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Χριστοῦ βλ. Κωνσταντίνου Δ. Καλοκύρη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 226-227. Θρήνους τῆς Θεοτόκου διὰ τὸν νεκρὸν Ἰῶν Τῆς ἀναφέρουν τὰ «Ῥγκώμια» τῆς Μ. Παρασκευῆς: Ῥκ τῆς Πρῶτης Στάσεως: «Ῥησοῦ γλυκύ μοι καὶ σωτήριον φῶς, τάφῳ πῶς ἐν σκοτεινῷ κατακέρυψαι;...». «...πῶς κηδεύσω σὲ Ἰιέ!». «Ὁἴμοι φῶς τοῦ κόσμου! οἴμοι φῶς τὸ ἐμὸν! Ῥησοῦ μου ποθεινότατε, ἔκραζεν ἡ Παρθένος, θρηνωδοῦσα γοεῶς». «Ῥ Θεὲ καὶ Λόγε, ὦ χαρὰ ἡ ἐμή, πῶς ἐνέγκω σου ταφὴν τὴν τριήμερον; νῦν σπαράττομαι τὰ σπλάγχνα μητρικῶς». «Τίς μοι δώσει ὕδωρ καὶ δακρύων πηγὰς, ἡ θεόνυμφος Παρθένος ἐκραύγαζεν, ἵνα κλαύσω τὸν γλυκὺν μου Ῥησοῦν;». «Ῥ βουνοὶ καὶ νάπαι καὶ ἀνθρώπων πληθὺς, κλαύσατε καὶ πάντα θρηνήσατε, σὺν ἐμοὶ τῇ τοῦ Θεοῦ ὑμῶν Μητρί!». «Πότε ἴδω, Σῶτερ, σὲ τὸ ἄχρονον φῶς, τὴν χαρὰν καὶ ἡδονὴν τῆς καρδίας μου...». Ῥκ τῆς Δευτέρας Στάσεως: «Μόνη γυναικῶν χωρὶς πόνων ἔτεκόν σε, τέκνον, πόνους δὲ νῦν φέρω πάθει τῷ σῷ ἀφορήτους...». «Τέτρωμαι δεινῶς καὶ σπαράττομαι τὰ σπλάγχνα, Λόγε, βλέπουσα τὴν ἀδικίαν σου σφαγῆν...». «Ἴδε μαθητήν, ὃν ἡγάπησας, καὶ τὴν Μητέρα, τέκνον, καὶ φογγῆν δός, γλυκύτατον...». «Ὁἴμοι, ὦ Ἰιέ! ... ὃν ὡς Βασιλέα γὰρ ἠλπίζον, κατὰκριτον νῦν βλέπω ἐν σταυρῷ». «Φεῦ! τοῦ Συμεῶν, ἐκτετέλεσται ἡ προφητεία ἡ γὰρ σὴ ρομφαία διέδραμε, τὴν ἐμὴν καρδίαν, Ῥμμανοῦήλ». Ῥκ τῆς Τρίτης Στάσεως: «Ῥ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδου σου τὸ κάλλος;». «Δοξάζω σου, Ἰιέ μου, τὴν ἄκραν εὐσπλαγχνίαν ἧς χάριν ταῦτα πάσχεις». Βλ. καὶ τὸ κατὰ τὴν ἔξοδον τοῦ Ῥπιταφίου ψαλλόμενον τροπάριον: «... Ῥ Ἰιέ καὶ Θεέ μου, εἰ καὶ τὰ σπλάγχνα τιτρώσκομαι καὶ καρδίαν σπαράττομαι, νεκρὸν σε καθορῶσα, ἀλλὰ τῇ σῇ ἀναστάσει θαροῦσα, μεγαλύνω».

τὴν κεφαλὴν ἐκάστης ἄλωνι, ἀναγράφεται τὸ ὄνομά της, ἤτοι «ΜΑΡΙΑ ΤΟΥ ΚΛΕΟΠΑ» καὶ «ΜΑΡΙΑ ΤΟΥ ἸΑΚΩΒΟΥ» ἀντιστοιχῶς¹¹.

Τὸ βάθος τῆς εἰκόνας πληροῦ ὁ Τίμιος Σταυρός, φέρων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς καθέτου κεραίας ἐμπηγμένην τὴν ἐπιγραφήν Ι.Ν.Β.Ι. [= ΙΗΣΟΥΣ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ]¹², εἰς δὲ τὴν συμβολὴν τῶν δύο κεραιῶν καὶ ἐκ τῆς καθέτου τοιαύτης, πάλιν κρεμάμενον, τὸν ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ Πάθους, ἀκάνθινον στέφανον¹³.

Ἀριστερὰ τῆς καθέτου κεραίας τοῦ Σταυροῦ καὶ ἄνω τῆς ὀριζοντίου, εἰκονίζεται ἐν εἴδει περιστερᾶς τὸ ΠΝΑ [= ΠΝΕΥΜΑ τὸ] ἍΓΙΟΝ, οἶον ἐκπεμπόμενον παρὰ τοῦ Πατρὸς¹⁴, προσβλέπον τὸν νεκρὸν Ἰησοῦν.

Ἄνωθεν τῆς κορυφῆς τῆς καθέτου κεραίας τοῦ ζωοποιῦ ξύλου καὶ ἐπὶ τῶν νεφελῶν, εἰκονίζεται ὁ Θεὸς-Πατήρ, "Ὅστις, δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν Αὐτοῦ εὐλογεῖ, θεωρῶν τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ Ἰησοῦ Του, ἐν δὲ τῷ διπλῷ περὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ ἄλωνι ἀναγράφεται τὸ Βιβλικὸν «Ο ΩΝ»¹⁵. Ἄνωθεν καὶ εἰς τὰ πλάγια τῆς παραστάσεως τοῦ Θεοῦ-Πατρὸς, ὑπάρχει ἐσχηματοποιημένον ἀνθικὸν κόσμημα [εἶδος οὐρανίας], κρατούμενον κατὰ τὰς βάσεις ὑπὸ δύο ἀγγέλων καὶ ἔχον εἰς τὸ μέσον ἄνω κεφαλὴν ἐτέρου ἀγγέλου.

Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ ἱεροῦ ἀμφίου εἰκονίζονται ἐντὸς ἀνά δύο ὁμοίων στεφάνων ἐξ ἀνθέων [ἐσχηματοποιημένα κοσμήματα], οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ καὶ τὰ ἀποκαλυπτικὰ αὐτῶν σύμβολα¹⁶, κατὰ τὴν ἐξῆς σειρᾶν:

11. Ματθ. 27,61. Μάρκ. 15,40-41· 47. Λουκ. 23,55-56. Πρβλ. καὶ τὰ ἐκ τῶν «Ἐγκωμίων» τῆς Μ. Παρασκευῆς: Ἐκ τῆς Δευτέρως Στάσεως: «Θρῆνον ἱερὸν δεῦτε ἄσωμεν Χριστῷ θανόντι, ὡς αἱ Μυροφόροι γυναῖκες πρὶν, ἵνα καὶ τὸ χαῖρε ἀκουσώμεθα σὺν αὐταῖς». «Μύρον, ἀληθῶς, σὺ ἀκένωτον ὑπάρχεις, Λόγε· ἔθεν σοι καὶ μύρα προσέφερον, ὡς νεκρῷ τῷ ζῶντι, γυναῖκες μυροφόροι». Ἐκ τῆς Τρίτης Στάσεως: «Μυροφόροι ἦλθον, μύρα σοι, Χριστέ μου, κομιζέσθαι προφρόνως». «Αἱ μυροφόροι, Σῶτερ, τῷ τάφῳ προσελθοῦσαι, προσέφερόν σοι μύρα». «Ἔρανον τὸν τάφον αἱ μυροφόροι μύρα λίαν πρῶτ' ἔλθοῦσαι». Βλ. καὶ τὰ «Εὐλογητάρια» τῆς Μ. Παρασκευῆς.

12. Ματθ. 27,37. Μάρκ. 15,26. Λουκ. 23,38. Ἰω. 19,19-20.

13. Ματθ. 27,29. Μάρκ. 15,17. Ἰω. 19,2.

14. Ἰω. 15,26.

15. Ἀποκ. 1,8. 11,17. Ἔξοδος 3,14. Πρβλ. καὶ Σπυρίδωνος Λαυριώτου ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 74.

16. Ἀποκ. 4, 6-7. 6,1. 3. 5. 7. Πρβλ. καὶ Ἰεζεκιήλ 1,10. 10,14. Τὴν ἐκφώνησιν εἰς τὰς Θείας Δειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου: «Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγότα καὶ λέγοντα». Καὶ τὰ μὲν «ἄδοντα» ἀνάγεται εἰς τὸν Ἀετόν, τὸ «βοῶντα» εἰς τὸν Βοῦν, τὸ «κεκραγότα» εἰς τὸν Λέοντα καὶ τὸ «λέγοντα» εἰς τὸν Ἄνθρωπον. Πρβλ. καὶ Ἁ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 290-291. Σπυρίδωνος Λαυριώτου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 73-74. Περὶ τῶν ἀποκαλυπτικῶν συμβόλων τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν βλ. καὶ St. Beissel, Geschichte der Evangelistenbücher, 1906, σελ. 45 ἐξ. W. Neuss, Das Buch Ezechiel, in: Theologie und Kunst bis zum Ende de 12 Jahrhunderts, Münster 1912, σελ. 165

τὴν κεφαλὴν ἐκάστης ἄλωνι, ἀναγράφεται τὸ ὄνομά της, ἦτοι «ΜΑΡΙΑ ΤΟΥ ΚΛΕΟΠΑ» καὶ «ΜΑΡΙΑ ΤΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ» ἀντιστοίχως¹¹.

Τὸ βάθος τῆς εἰκόνας πληροῦ ὁ Τίμιος Σταυρός, φέρων ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς καθέτου κεραίας ἐμπτηγμένην τὴν ἐπιγραφὴν I.N.B.I. [= ΙΗΣΟΥΣ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ]¹², εἰς δὲ τὴν συμβολὴν τῶν δύο κεραίων καὶ ἐκ τῆς καθέτου τοιαύτης, πάλιν κρεμάμενον, τὸν ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ Πάθους, ἀκάνθινον στέφανον¹³.

Ἄριστερά τῆς καθέτου κεραίας τοῦ Σταυροῦ καὶ ἄνω τῆς ὀριζοντίου, εἰκονίζεται ἐν εἴδει περιστερᾶς τὸ ΠΝΑ [= ΠΝΕΥΜΑ τὸ] ἍΓΙΟΝ, οἶον ἐκπεμπόμενον παρὰ τοῦ Πατρὸς¹⁴, προσβλέπον τὸν νεκρὸν Ἰησοῦν.

Ἄνωθεν τῆς κορυφῆς τῆς καθέτου κεραίας τοῦ ζωοποιῦ ξύλου καὶ ἐπὶ τῶν νεφελῶν, εἰκονίζεται ὁ Θεὸς-Πατήρ, "Ὅστις, δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν Αὐτοῦ εὐλογεῖ, θεωρῶν τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ Ἰησοῦ Του, ἐν δὲ τῷ διπλῷ περὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ ἄλωνι ἀναγράφεται τὸ Βιβλικὸν «Ο ΩΝ»¹⁵. Ἄνωθεν καὶ εἰς τὰ πλάγια τῆς παραστάσεως τοῦ Θεοῦ-Πατρὸς, ὑπάρχει ἐσχηματοποιημένον ἀνθικὸν κόσμημα [εἶδος οὐρανίας], κρατούμενον κατὰ τὰς βάσεις ὑπὸ δύο ἀγγέλων καὶ ἔχον εἰς τὸ μέσον ἄνω κεφαλὴν ἐτέρου ἀγγέλου.

Εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ ἱεροῦ ἀμφίου εἰκονίζονται ἐντὸς ἀνά δύο ὁμοίωιν στεφάνων ἐξ ἀνθέων [ἐσχηματοποιημένα κοσμήματα], οἱ τέσσαρες Εὐαγγελισταὶ καὶ τὰ ἀποκαλυπτικὰ αὐτῶν σύμβολα¹⁶, κατὰ τὴν ἐξῆς σειρᾶν:

11. Ματθ. 27,61. Μάρκ. 15,40-41· 47. Λουκ. 23,55-56. Πρβλ. καὶ τὰ ἐκ τῶν «Ἐγκωμίων» τῆς Μ. Παρασκευῆς: Ἐκ τῆς Δευτέρας Στάσεως: «Θρήνον ἱερὸν δεῦτε ἕσωμεν Χριστῷ θανόντι, ὡς αἱ Μυροφόροι γυναῖκες πρὶν, ἵνα καὶ τὸ χαῖρε ἀκουσώμεθα σὺν αὐταῖς». «Μύρον, ἀληθῶς, σὺ ἀκένωτον ὑπάρχεις, Λόγε· ὅθεν σοὶ καὶ μύρα προσέφερον, ὡς νεκρῷ τῷ ζῶντι, γυναῖκες μυροφόροι». Ἐκ τῆς Τρίτης Στάσεως: «Μυροφόροι ἦλθον, μύρα σοι, Χριστέ μου, κομίζουσαι προφρόνως». «Αἱ μυροφόροι, Σῶτερ, τῷ τάφῳ προσελθοῦσαι, προσέφερον σοὶ μύρα». «Ἐρανον τὸν τάφον αἱ μυροφόροι μύρα λίαν πρῶτ' ἔλθοῦσαι». Βλ. καὶ τὰ «Εὐλογητάρια» τῆς Μ. Παρασκευῆς.

12. Ματθ. 27,37. Μάρκ. 15,26. Λουκ. 23,38. Ἰω. 19,19-20.

13. Ματθ. 27,29. Μάρκ. 15,17. Ἰω. 19,2.

14. Ἰω. 15,26.

15. Ἀποκ. 1,8. 11,17. Ἔξοδος 3,14. Πρβλ. καὶ Σπυρίδωνος Λαυριώτου ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 74.

16. Ἀποκ. 4, 6-7. 6,1. 3. 5. 7. Πρβλ. καὶ Ἰεζεκιήλ 1,10. 10,14. Τὴν ἐκφώνησιν εἰς τὰς Θείας Λειτουργίας τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μ. Βασιλείου: «Τὸν ἐπινίκιον ὕμνον ἄδοντα, βοῶντα, κεκραγόντα καὶ λέγοντα». Καὶ τὰ μὲν «ἄδοντα» ἀνάγεται εἰς τὸν Ἄετόν, τὸ «βοῶντα» εἰς τὸν Βοῦν, τὸ «κεκραγόντα» εἰς τὸν Λέοντα καὶ τὸ «λέγοντα» εἰς τὸν Ἄνθρωπον. Πρβλ. καὶ Ἄ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 290-291. Σπυρίδωνος Λαυριώτου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 73-74. Περὶ τῶν ἀποκαλυπτικῶν συμβόλων τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν βλ. καὶ St. Beissel, Geschichte der Evangelistenbücher, 1906, σελ. 45 ἔξ. W. Neuss, Das Buch Ezechiel, in: Theologie und Kunst bis zum Ende de 12 Jahrhunderts, Münster 1912, σελ. 165

ἄνω ἀριστερά: ὁ ΕΥΣ [= ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ] ΜΑΤΘΑΙΟΣ· ἄνω δεξιά: ὁ ΕΥΣ [= ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ] ΙΩΑΝΝΗΣ· κάτω ἀριστερά: ὁ ΕΥΣ [= ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ] ΜΑΡΚΟΣ· κάτω δεξιά: ὁ ΕΥΣ [= ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΗΣ] ΛΟΥΚΑΣ.

Δεξιά καὶ ἀριστερὰ τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου, μεταξὺ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν καὶ ἐντὸς ἐσχηματοποιημένων ἀνθικῶν κοσμημάτων, εἰκονίζονται: Ἀριστερά: Κίων, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἴσταται ὁ ἀλέκτωρ, ὁ φωνήσας μετὰ τὴν τρίτην ἄρνησιν τοῦ Πέτρου ὅτι «οὐκ οἶδεν τὸν Κύριον»¹⁷. Ποτήριον, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Κυρίου ἐν ἀγωνίᾳ γενομένου ἐν Γεθσημανῇ «Πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστίν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ»¹⁸. Σχινίον, δι' οὗ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ «δῆσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι»¹⁹. Φραγγέλιον, δι' οὗ ὁ Πιλάτος «τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ»²⁰. Δέσμη, προφανῶς, ἀκανθῶν, ἐξ ὧν οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος «πλέξαντες στέφανον ἐπέθηκαν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ»²¹. Χερνιβόξεστον [= λεκάνη μετὰ δοχείου ὕδατος], ἐξ οὗ ὁ Πιλάτος «λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας κατέναντι τοῦ ὄχλου λέγων· ἀθῶός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε»²². Χεῖρ τις, ἥτις ἀσφαλῶς ἀνήκει εἰς τὸν ραπίσαντα τὸν Κύριον ἐνώπιον τοῦ Ἀρχιερέως δοῦλον²³. Μυροδοχεῖον, ἐν ᾧ ὁ Νικόδημος ἔφερεν «μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν»²⁴. Καὶ τέλος, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰούδα ἐπιστραφέντα τριάκοντα ἀργύρια, ὁ ὁποῖος «ρίψας ταῦτα εἰς τὸν ναὸν ἀνεχώρησεν, καὶ ἀπελθὼν ἀπήγγξατο»²⁵.

Εἰς τὸ δεξιὸν κόσμημα εἰκονίζονται: Ἡ κοκκίνη χλαμύς, ἣν οἱ στρα-

ἐξ. K. K ü n s t l e. Ikonographie der christ Kunstl. I, Freiburg im Breisgau 1928, σελ. 609-612. O s c a r D o e r i n g, Christliche Symbole . Leitfaden durch die Formen- und Ideenvelt der Sinnbilder in der christlichen Kunst, Freiburg im Breisgau 1940, σελ. 141-144. É d o u a r d U r e c h, Dictionaire des Symboles Chrétiens. Neuchâtel (Switzerland), [Delachaux et Niestlé] 1972, σελ. 89-90 περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, σελ. 109-110 περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, σελ. 113-114 περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου καὶ σελ. 118 περὶ τοῦ συμβόλου τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου.

17. Ματθ. 26,33-35· 69-75. Μάρκ. 14,29-31· 66-72. Λουκ. 22,33-34· 54-62. Ἰω. 18,15-27.

18. Ματθ. 26,36-46. Μάρκ. 14,32-42. Λουκ. 22,39-46.

19. Ματθ. 27,2. Μάρκ. 15,1.

20. Ματθ. 27,26. Μάρκ. 15,15. Ἰω. 19,1.

21. Ματθ. 27,29. Μάρκ. 15,17. Ἰω. 19,2.

22. Ματθ. 27,24.

23. Ἰω. 18,22-23.

24. Ἰω. 19,39.

25. Ματθ. 26,14-16· 27,3-10. Μάρκ. 14,10-11. Λουκ. 22,3-6. Πρβλ. καὶ Ἰω. 12, 4-6· 13,29.

τιῶνται «περιέθηκαν αὐτῷ ἐκδήσαντες αὐτόν»²⁶ τῶν ἰδίων ἱματίων. Ὁ κάλαμος, ὃν οἱ αὐτοὶ στρατιῶται ἔδωκαν «ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ»²⁷, εἰς τύπον σκήπτρου, ἐμπαίζοντες Αὐτόν καὶ δι' οὗ «ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν»²⁸. Οἱ ἦλοι, δι' ὧν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου προσηλώθη τῷ σταυρῷ τρεῖς τὸν ἀριθμὸν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ τὸ σφυρίον δι' οὗ οὕται ἐνεπήγησαν εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Αὐτοῦ. Τὸ σκεῦος, τὸ «ἄξιος μεστόν» καὶ ἐν αὐτῷ ὁ σπόγγος, ὃν «εἷς ἐξ αὐτῶν λαβὼν πλήσας τε ἄξους καὶ περιθειὲς καλάμῳ ἐπότιζεν αὐτόν»²⁹. Τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου, ἅτινα ἔλαβον οἱ στρατιῶται ἀκαὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἐκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτῶν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἀνωθεν ὕφαντός δι' ὅλου», δι' ὃν, οὗτοι εἶπον πρὸς ἀλλήλους «μη σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται», ὡς καὶ τὰ ὄργανα τοῦ κλήρου, ἦτοι, οἱ κύβοι, τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, «ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ· διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλήρον»³⁰, κείμενα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ἡ λόγχη, δι' ἧς «εἷς τῶν στρατιωτῶν αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἐνυξεν, καὶ ἐξῆλθεν εὐθύς αἷμα καὶ ὕδωρ»³¹, πιστοποιοῦντα τὸν θάνατον Αὐτοῦ. Ἡ κλιμαξ, δι' ἧς ἐγένετο ἡ ἀποκαθήλωσις τοῦ παναχράντου σώματος τοῦ Κυρίου ἐκ τοῦ Σταυροῦ. Καὶ τέλος εἰκονίζονται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τὰ σκεῦη τῆς ταφῆς, σκαπτικὸν ἐργαλεῖον καὶ πτύον.

Κάτωθεν ἀκριβῶς τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου καὶ μεταξὺ τῶν Εὐαγγελιστῶν Μάρκου καὶ Λουκᾶ, ἐν ἐσχηματοποιημένῳ ἀνθικῷ κοσμήματι, εἰκονίζεται τὸ Κουβούκλιον τοῦ Παναγίου καὶ Ζωοδόχου Τάφου τοῦ Κυρίου, ἐκατέρωθεν τοῦ θόλου τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς μικρογράμματος ἐπιγραφή:

ἀριστερὰ
«Ὁ Μακαριότατος
καὶ Δεσποτικὸς

δεξιὰ
Ναὸς τοῦ Ἁγίου
Μνήματος».

Γύρωθεν τοῦ ἱεροῦ ἀμφίου, ἐντὸς πλαισίου καὶ ἀρχομένη ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους αὐτοῦ ἀναγράφεται ἡ μεγαλογράμματος ἐπιγραφή ἐν συμπλέγμασι τῶν γραμμάτων:

Ἄνω : «ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ ΕΝ
ΑΥΤῶ ΑΓΙΑΝ ΘΕΙΑΝ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑΝ ΑΓΙΑΣΘΕΝ ΥΠΟ ΤΗΣ
ΘΕΙΑΣ ΧΑΡΙΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΖΩΑΡΧΙΚΟΥ».

26. Ματθ. 27,28. Μάρκ. 15,17· 20. Ἰω. 19,2.

27. Ματθ. 27,29.

28. Μάρκ. 15,19.

29. Ματθ. 27,48. Μάρκ. 15,36. Ἰω. 19,28-29.

30. Ἰω. 19,23-24. Ματθ. 27,36. Ψαλμ. 22,19.

31. Ἰω. 19,34. Πρβλ. καὶ Μάρκ. 15,39.

Δεξιὰ : ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. ΕΧΕΙΝ Τ' ΕΞΟΥΣΙΑΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥΡΓΕΙΝ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ ΤΗΣ ΔΕΣΠΟΤΕΙΑΣ ΧΡ [= ΧΡΙΣΤΟΥ] ΤΟΥ ΘΥ [= ΘΕΟΥ] ΗΜΩΝ.

Κάτω : ΚΑΘΙΕΡΩΘΕΝ^{31α} ΔΕ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ.

Ἀριστερά : ΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΚΑΙ ΠΑΣΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΒΡΑΜΙΟΥ».

Εἰς τὸ κέντρον ἀκριβῶς τοῦ ἱεροῦ Ἀντιμνησίου καὶ ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ Θεοῦ-Πατρός, ἐντός μικροῦ τετραγώνου θύλακος, εἶναι προσεραμμένα ἅγια Λείψανα, πρὸς τὸ δύνασθαι λειτουργεῖν ἐπὶ ἀγίας Τραπέζης μὴ οὔσης ἐγκαινιασμένης, ἢ εἰς ἄλλους χώρους, «ἐν παντὶ τόπῳ τῆς Δεσποτείας Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ», ὡς χαρακτηριστικῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ περιγραφέντος ἀνωτέρω ἱεροῦ ἀμφίου.

Ὁ Ἀβράμιος ἐπατριάρχευσε τῆς Σιωνίτιδος Ἐκκλησίας κατὰ τὰ

31α. Τὴν ἀκολουθίαν τῆς «Τάξεως» τοῦ καθαγιασμοῦ ἢ καθιερώσεως τῶν Ἀντιμνησίων βλ. ἐν *Isaak Haberti*, Ἀρχιερατικόν. *Liber Pontificalis Ecclesiae Graecae. Nuc primum ex Regiis Mss. Euchologiis, aliique probatissimis collectus, Latina interpretatione, Notis ac Observationibus. Antiquitatis Ecclesiasticae plenissimis illustratus Parisiis [Apud Ludovicum Billaine] M. DC. LXXVI [Cum privilegio Regis Christianissimi, et approbationibus doctorum]*, σελ. 657-665. *Jacobus Gouar*, RP, *Εὐχολόγιον, sive rituale Graecorum comlectens ritus et ordines Divinae Liturgiae, officiorum, sacramentorum, consecrationum, Benedictionum, Funerum, Orationum, et c. Cuilibet personae, statui, vel tempori Congruos, Juxta usum Orientalis Ecclesiae. [Editio Secunda expurgata, et accuratior]. Venetiis, [Ex Typographia Bartholomaei Javarina], 1730 [Superiorum permissu], [Ἀναστατικὴ ἔκδοσις Graz 1960], σελ. 517-522. *Michael Rajewsky*, *Euchologion der Orthodox-Katholischen Kirche aus dem Grieschischen Original-Text mit durchgängiger Berücksichtigung der altslavischen Übersetzung*, Wien 1861, σελ. 155-159. Τὴν ἀκολουθίαν ταύτην βλ. καὶ εἰς τὰς διαφόρους ἐκδόσεις τῶν Ἑλληνικῶν Εὐχολογίων καὶ τοῦ Τυπικοῦ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Ἐπίσης τὴν ἀνωτέρω «Τάξιν» καὶ «Ἀκολουθίαν εἰς τὸ καθιερῶσαι ἀντιμνησια μετὰ ἁγίων λειψάνων, εἰς τὸ ἱεουργεῖν, ὁ ἱερεὺς εἰς ἐκκλησίας χαλασμένας καὶ ἀγίας τραπέζας, λείψανα μὴ ἐχούσας, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ», βλ. ἐν *Aleksii Dmitrievski*, *Opisanie Liturgiceskich Rukopisei chranjascichsja v Bibliotekach Pravoslavnago Bostoka. Tom II. Εὐχολόγια*. Kiev [Tipografija Imperatorskago Universtitete Sv. Vladimira] 1901, σελ. 702-703, 898-901. Βλ. ἐπίσης τὴν ἐπὶ καθιερώσει Ἀντιμνησίων γινόμενῃ «Τάξιν», ἐν *Χαρ. Παπαϊωάννου*, «Τακτικόν» ἤτοι Ἀρχιερατικόν Εὐχολόγιον τῆς Ἐπισκοπῆς Καρπασέων καὶ Ἀμμοχώστου [ἐκ Χειρογράφου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κιτίου], [Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Κήρυκος], Ἐν Λάρνακι 1915, σελ. 28-32.*

ἔτη 1775-1787. Κατήγετο ἐξ Ἰβηρίας, ἐχρημάτισε δὲ προηγουμένως Μητροπολίτης Καισαρείας τῆς ἐν Παλαιστίνῃ. Εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων ἀνῆλθε μετὰ τήν, εἰς Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, ἐκλογὴν τοῦ Ἱεροσολύμων Σωφρονίου [1770-1775]. Ἦσυχολήθη λίαν φιλοτίμως καὶ εἰργάσθη μετὰ ζήλου διὰ τὰ θέματα τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων, ὅπερ καὶ ἀνύψωσεν οἰκονομικῶς. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ του ἐπεσκέφη τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν πρὸς συλλογὴν ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου καὶ ἐπέτυχεν, δι' αἰτήσεώς του πρὸς τὴν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρωσίας, οἰκονομικὴν ἐνίσχυσιν ἐκ 2800 ρουβλίων. Διὰ τῶν συλλεγέντων χρημάτων ἐπανόμοδομησε τὰ πυρποληθέντα μετόχια τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ Σμύρνῃ. Ἀνεκαίνισεν ἐπίσης πολλὰς Μονὰς καὶ Ναοὺς τῆς Ἁγίας Γῆς [ἐν Ἱεροσολύμοις, Γεσθημανῇ, Βηθλεέμ, Ἰόππῃ κ.λ.π.]. Πατριαρχεύσας ἐπὶ δωδεκαετίαν ὄλην, ἐκοιμήθη εὐρισκόμενος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν 2αν Νοεμβρίου 1787³².

2. Ἀντιμήσιον καθιερωθὲν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου πρώην Καναδᾶ Ἀνατολίου³³, τὴν 29ην Ἰουνίου 1969 [εἰκ. 2].

Ἀντιμήσιον ἔντυπον ἐπὶ λευκοῦ λινοῦ ὑφάσματος, καινουργές.

Τὸ κέντρον τοῦ ἀμφίου κατέχει ἡ παράστασις τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου μὲ τὰ γνωστὰ πρόσωπα, ἦτοι: τὸν Ἰωσήφ, Μαρίαν τοῦ Κλεόπα, Ἰωάννην τὸν Θεολόγον, τὴν Θεοτόκον, ἧς τὸ μαφόριον καλύπτει τὴν κεφαλὴν καὶ ὤμους. Τῆς φέρει τοὺς τρεῖς χαρακτηριστικούς ἀστέρας³⁴, Μαρίαν τὴν Μαγδαληνὴν, Μαρίαν τοῦ Ἰακώβου καὶ τὸν Νικόδημον.

32. Πλείονα περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἀβραμίου, βλ. Χ ρ ο σ τ ὀ μ ο υ Π α π α δ ο π ο ὑ λ ο υ, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἱεροσολύμων, Ἐν Ἱεροσολύμοις καὶ Ἀλεξανδρείᾳ 1910, σελ. 646-648. Κ α λ λ ῖ σ τ ο υ [Μ η λ ι α ρ ᾶ], Οἱ Πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Ἀβράμιος [1775-1787], Προκόπιος [1787-1788] καὶ Ἀνθίμος [1788-1808]. Μέρμυνα αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Ἱερῶν Προσκυνημάτων, ἐν «Νέα Σιών», τόμ. ΚΔ' [1929], σελ. 735-746. Τ ο ὕ α ὗ τ ο ὕ, Οἱ Ἅγιοι Τόποι ἐν Παλαιστίνῃ καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν δίκαια τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, τόμ. Β', Ἐν Ἱεροσολύμοις 1933, σελ. 314-320, ἔθνα καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ περὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀβραμίου βιβλιογραφία.

33. Περὶ τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀνατολίου, βλ. ὑποσημείωσιν 1 παρούσης ἐργασίας.

34. Περὶ τῆς σημασίας τῶν τριῶν ἀστέρων τοῦ μαφορίου τῆς Θεοτόκου, ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ν ο υ Δ. Κ α λ ο κ ὦ ρ η, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 175, τὰ ἐξῆς: «Ἐκλαμβάνονται οὗτοι συνήθως ὡς σύμβολα τῆς τριπλῆς παρθενίας τῆς Μαρίας, ἥτοι τῆς πρὸ τοῦ τόκου, τῆς κατὰ τὸν τόκον καὶ τῆς μετὰ τὸν τόκον (virgo ante partum, in partu, post partum). Ὅμως ἡ ἀποψὶς αὕτη πρέπει νὰ ἐγκαταλειφθῇ, ἐφ' ὅσον εἰς ρωσικὴν εἰκόνα τοῦ 15ου αἰῶνος [δημοσιευθεῖσαν ἐν σχεδίῳ ὑπὸ τοῦ Ν. Κ ο n τ α κ ο υ, Ikonografija Bogomateri, St. Petersburg 1911, σελ. 52, εἰκ. 43], εὐρίσκομεν εἰς τὸ μέτωπον καὶ τοὺς ὤμους τῆς Θεοτόκου ἀντὶ ἀστροειδῶν σταυρῶν ἀπὸ ἓνα ἄγγελον ἐν προτομῇ (medaillon), εἰς ἄλλας δὲ πάλιν εἰκόνας τῆς Θεοτόκου καὶ ἀλλαχοῦ καὶ εἰς τὴν Συλλογὴν Τρε-

Τὸ Κυριακὸν Μνήμα ἔχει διαστάσεις 0,20 μῆκος, 0,04 πλάτος καὶ 0,01 ὕψος. Εἰς τὸ ἀνοιγμα αὐτοῦ εἰκονίζεται ἐξηπλωμένος ἐπὶ σινδόνης, ὁ νεκρὸς Κύριος, φέρων μόνον τὸ περιζώμα καὶ ἔχων ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους. Εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Αὐτοῦ διακρίνονται αἱ ἐκ τῶν ἡλῶν πληγαί. Εἰς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν Αὐτοῦ ἔνσταυρον ἄλωνα ἀναγράφεται τὸ βιβλικὸν ὄνομα «Ο ΩΝ». Κατὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰωσήφ περίλυπος, κρατεῖ δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὰ ἄκρα τῆς σινδόνης, κατὰ δὲ τοὺς πόδας Αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν ἰδίαν στάσιν, ὁ Νικόδημος, τὸ αὐτὸ πράττων. Ὅπισθεν τοῦ Ἰωσήφ καὶ τοῦ Νικόδημου, δύο ἄγγελοι, μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας κλίνουν τὰς κεφαλὰς αὐτῶν πρὸ τοῦ νεκροῦ Θεοῦ. Εἰς τὴν βᾶσιν τοῦ Τάφου ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή «ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΕΝ ΤΑΦΩ»³⁵.

Τὸ βάθος τῆς εἰκόνης πληροῖ ὁ Σταυρὸς τοῦ Γολγοθᾶ. Εἰς τὸ ἄνω ἄκρον τῆς καθέτου κεραίας αὐτοῦ ὑπάρχει ἡ ἐπιγραφή: I.N.B.I. [= ΙΗΣΟΥΣ ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΙΟΥΔΑΙΩΝ]. Εἰς τὴν συμβολὴν τῶν κεραϊῶν του καὶ ἐκ τῆς καθέτου τοιαύτης, κρέματα, ὁ ἐκ τῶν ὀργάνων τοῦ Πάθους ἀκάνθινος στέφανος.

Ἐνωθεν τῆς κορυφῆς τῆς καθέτου κεραίας τοῦ Σταυροῦ, ἐν νεφέλῃ καὶ ἐπὶ ἐξαπτερύγων ἀγγέλων, εἰκονίζεται, ἡ Ἁγία Τριάς³⁶. Δεξιᾶ, ὁ Θεὸς-

τιακὸς ἐν Μόσχᾳ (15ου αἰῶνος) παρατηροῦμεν ὑπεράνω τῆς Παρθένου τρεῖς ἀγγέλους καθήμενους πρὸ τραπέζης, δηλ. ἔχομεν τὴν Ἁγίαν Τριάδα εἰς τὴν παράστασιν τῆς Φιλοξενίας τοῦ Ἀβραάμ. Οἱ ἀστροειδεῖς λοιπὸν σταυροὶ εἰς τὸ ἔνδυμα τῆς Θεοτόκου πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι συμβολίζουν τὴν Ἁγίαν Τριάδα, ὄργανο τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ἡ Θεομήτωρ (Πρβλ. «Πνεῦμα Ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ Δύναμις Ἰψίστου ἐπισκιάσει σοι... καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον Ἰῶδς Θεοῦ» Λουκ. α', 35)». Πρβλ. Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ ἄστρον τῆς Βηθλεὲμ εἰς τὴν Βυζαντινὴν τέχνην, Θεσσαλονίκη 1969, σελ. 39. Εἰς τὴν ἀπὸ 15-31 Ἰανουαρίου 1973 πραγματοποιηθεῖσαν ἐκθεσιν Βυζαντινῶν εἰκόνων τοῦ XVI-XX αἰῶνος, ἐν τῷ «Pontificio Istituto Orientale» ἐν Ρώμῃ, ἐξετέθησαν καὶ δύο εἰκόνες τῆς Παναγίας, ρωσικαί, τοῦ XVII αἰῶνος, ἐν αἷς, εἰκονίζεται ἡ Θεοτόκος φέρουσα εἰς τὸ μαφόριον αὐτῆς ἀντὶ ἀστέρων, ἀγγέλους ἐν προτομῇ. Τὰς εἰκόνας ταύτας εἶδομεν καὶ ἡμεῖς, ἐν Ρώμῃ εὐρισκόμενοι διὰ μεταπτυχιακὰς σπουδὰς, εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἐκθεσιν. Ἡ μία ἐξ αὐτῶν ἀνήκει εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ «Orientale» καὶ ἡ ἕτέρα εἰς τὴν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Περιγραφὴν αὐτῶν βλ. ἐν Catalogo della Mostra di Iconi Bizantine, «Pontificio Istituto Orientale» 15-31 Gennaio 1973, σελ. 10 καὶ 16, No 25 καὶ 72.

35. Ἐκ τοῦ τροπαρίου τῆς α' ᾠδῆς τοῦ Ὁρθρου τοῦ Μ. Σαββάτου: «Ἄνω σε ἐν θρόνῳ καὶ ἐκ τῶν ἐν τῷ τᾶφῳ τὰ ὑπερκόσμημα...».

36. Πρβλ. καὶ τὰ «Ἐπιτάφια Ἐγκώμια»: Ἐκ τῆς Πρώτης Στάσεως: «Καὶ ἐν τᾶφῳ ἔδυσ καὶ τῶν κόλπων, Χριστέ, τῶν πατρῶων οὐδαμῶς ἀπεφοίτησας τοῦτο ξένον καὶ παρὰδοξον ὄμοῦ». «Τῆς Τριάδος ὁ εἷς ἐν σαρκὶ δι' ἡμᾶς ἐπονειδίστον ὑπέμενε θάνατον φρίττει ἡλιος καὶ τρέμει δὲ ἡ γῆ». Ἐκ τῆς Δευτέρας Στάσεως: «Ἄνω σε, Σωτήρ, ἀχωρίστως τῷ Πατρὶ συνόντα, κάτω δὲ νεκρὸν ἡπλωμένον γῆ φρίττουσιν ὄρωντα τὰ Σεραφεῖμ». «Κόλπων πατρικῶν ἀνεφοίτητος μείνας, οἰκτίρμον, καὶ βροτὸς γενέσθαι εὐδόκησας, καὶ εἰς ἄβην καταβέβηκας, Χριστέ». «Ἄναρχε Θεέ, συναΐδιε Λόγε καὶ Πνεῦμα, σκῆπτρα τῶν ἀνάκτων κραταίωσον, κατὰ πολέμιων, ὡς ἀγαθός». Ἐκ τῆς Τρίτης Στάσεως: «Ὡ Τριάς, Θεέ μου, Πατήρ, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα, ἐλέησον τὸν κόσμον».

Πατήρ, εὐλογεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς Αὐτοῦ, ἐνῶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ σκῆπτρον καὶ σφαῖραν [= ὁ κόσμος], τὴν ὁποῖαν στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος. Ἀριστερά, ὁ Χριστός, εὐλογεῖ διὰ τῆς δεξιᾶς Αὐτοῦ καὶ διὰ τῆς ἀριστερᾶς κρατεῖ ἀνοικτὸν καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ γόνατος στηριζόμενον, τὸ Εὐαγγέλιον. Εἰς τὸ μέσον καὶ ἄνω τοῦ Θεοῦ-Πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, εἰκονίζεται, περιβαλλόμενον δι' ἀκτίνων, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἐκατέρωθεν δ' Αὐτοῦ, ἡ ἐπιγραφή «ΑΝΩ ΣΕ ΕΝ ΘΡΟΝΩ». Τὴν Ἁγίαν Τριάδα, πλαισιώνουν, εἰς δύο χορούς, ἐν νεφέλαις καὶ γουγκλιεῖς, Ἄγγελοι. Πρὸ ἐκάστου δὲ χοροῦ ἡ ἐπιγραφή «ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ Ο ΔΗΜΟΣ ΚΑΤΕΠΛΑΓΗ» [ἀριστερὰ] «ΟΡΩΝ ΣΕ ΕΝ ΝΕΚΡΟΙΣ ΛΟΓΙΣΘΕΝΤΑ»³⁷ [δεξιὰ].

Εἰς τὰς γωνίας τοῦ ἱεροῦ ἀμφοῦ εἰκονίζονται οἱ τέσσαρες Εὐαγγελιστῶν· εἰσὶ καὶ τὰ ἀποκαλυπτικὰ αὐτῶν σύμβολα, ἐντὸς ἐσχηματοποιημένων, ὁμοίων, ἐκ φύλλων κοσμημάτων, ἐν οἷς καὶ τὰ ἀρχικὰ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν: Ἄνω: ἀριστερὰ εἰκονίζεται ὁ ΜΤ [= ΜΑΤΘΑΙΟΣ] καὶ δεξιὰ ὁ ΜΡ [= ΜΑΡΚΟΣ]. Κάτω: ἀριστερὰ ὁ Λ [= ΛΟΥΚΑΣ] καὶ δεξιὰ ὁ Ι [= ΙΩΑΝΝΗΣ].

Ἀριστερὰ τοῦ Ἐπιταφίου Θρόνου καὶ μεταξύ τῶν Εὐαγγελιστῶν Ματθαίου καὶ Λουκᾶ εἰκονίζεται ἡ γνωστὴ εἰκὼν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου³⁸. Δεξιὰ καὶ μεταξύ τοῦ Μάρκου καὶ τοῦ Ἰωάννου εἰκονίζεται ἡ Σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ, παρισταμένον, ἑκατέρωθεν τοῦ Σταυροῦ, τῆς Θεοτόκου³⁹ καὶ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου⁴⁰.

Κάτωθεν τοῦ Ἐπιταφίου, εἰς τὸ μέσον, εἰκονίζεται τὸ Κουβούκλιον τοῦ ζωαρχικοῦ Μνήματος φέρον ἑκατέρωθεν τοῦ θόλου αὐτοῦ τὴν ἐπιγραφὴν «ΤΟ ΚΟΥΒΟΥΚΛΙΟΝ ΤΟΥ ΠΑΝΑΓ[ΙΟΥ] ΤΑΦΟΥ». Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ αὐτοῦ εἰκονίζονται τὰ ὄργανα καὶ τὰ σύμβολα τοῦ Πάθους, ἦτοι, τὰ ἐπιστραφέντα ὑπὸ τοῦ Ἰούδα τριάκοντα ἀργύρια ἐσκορπισμένα ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁ κάλαμος, ὁ σπόγγος, τὸ σκεῦος τοῦ ὄξους, οἱ ἥλοι, ἡ λόγχη, ἡ κλιμαξ τῆς ἀποκαθλώσεως, τὸ χερνιβόξεστον τοῦ Πιλάτου, τὸ φραγγέλιον, ἡ ραπίσασα τὸν Κύριον χεῖρ τοῦ δούλου, ἡ δέσμη τῶν ἀκανθῶν, τὸ ποτήριον, τὸ μυροδοχεῖον τὸ σχινίον καὶ τέλος, ἐπὶ τοῦ κίονος, ὁ ἀλέκτωρ.

Πλαίσιον⁴¹ περιτρέχει τὴν ὅλην παράστασιν καὶ φέρει τὴν μεγαλογράμματον ἐπιγραφὴν, ἀρχομένην ἐξ ἀριστερῶν:

37. Ἐκ τῶν «Εὐλογηταρίων» τοῦ Ἑσπερινοῦ τῆς Μ. Παρασκευῆς: «Τῶν ἀγγέλων ὁ δῆμος κατεπλάγη ὄρων σε ἐν νεκροῖς λογισθέντα...».

38. Περὶ τῆς παραστάσεως τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, βλ. Ἄ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 110.

39. Περὶ τῆς παραστάσεως τῆς σταυρώσεως τοῦ Κυρίου, βλ. Ἄ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 107-108. Περὶ δὲ τῆς εἰς τὴν σταύρωσιν παραστάσεως τῆς Θεοτόκου, βλ. Κωνσταντίνου Δ. Καλοκέρη, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 221-223.

40. Ἰω. 19,26-27.

41. Κάτωθεν τῶν ἐπιγραφῶν ὑπάρχει καὶ δεύτερον στενὸν πλαίσιον ἐν ᾧ ἀναγράφον-

«ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ ΘΕΙΟΝ | ΚΑΙ ΙΕΡΟΝ ΤΟΥ ΤΕΛΕΙΣΘΑΙ | ΤΑΣ
ΘΕΙΑΣ ΙΕΡΟΥΡΓΙΑΣ».

Τὸ κάτω μέρος τοῦ πλαισίου κεχωρισμένον εἰς τρία μέρη φέρει τὰς ἐξῆς μικρογραμμάτους ἐπιγραφάς: ἀριστερά, ἔντυπος ἐπιγραφή καὶ εἰς τριπλῆν σειρὰν:

«Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πί-
νων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κα-
γὼ ἐν αὐτῷ»⁴².

Εἰς τὸ μέσον, διὰ χειρὸς τοῦ καθιερώσαντος τὸ Ἀντιμῆνσιον Μητροπολίτου Ἀνατολίου, τὰ ἐξῆς:

«Καθιερώθη ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης ἐν Δήμῳ Ζωγράφου ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου τ. Καναδᾶ Ἀνατολίου ἐν ἔτει α' λξθ' μηνὸς 29 Ἰουνίου † Μητροπολίτης Ἀνατόλιος».

Τέλος, εἰς τὸ ἀριστερὸν μέρος ἀναγράφονται ἐντύπως τὰ ἐξῆς:

«Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Ἰησοῦ
τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίνητε Αὐτοῦ τὸ αἷμα,
οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς»⁴³.

Τὰς τέσσαρας γωνίας τοῦ πλαισίου κοσμοῦν ἐσχηματοποιημένα ἐκ κλάδων ἀμπέλου κοσμήματα.

Εἰς τὴν συμβολὴ τῶν κεραιῶν τοῦ Σταυροῦ καὶ ἐντὸς τετραγώνου μικροῦ θύλακος, ὑπάρχουν προσεραμμένα λείψανα τοῦ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα. Τοῦτο ἀναγράφεται ὀπισθεν τοῦ Ἱεροῦ Ἀντιμηνσίου: «Λείψανα Ἀποστόλου Βαρνάβα».

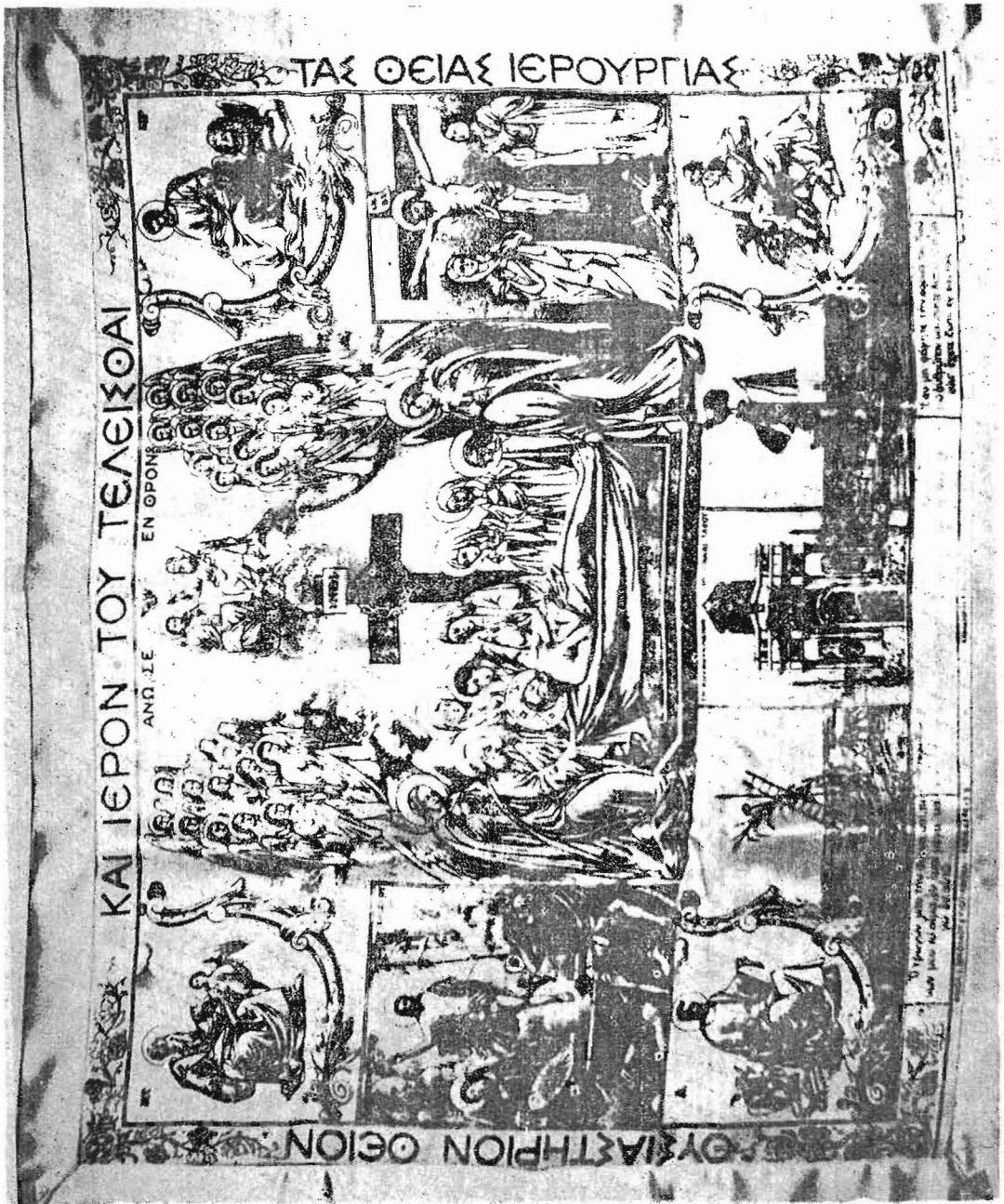
ται: ἀριστερά: «ΝΙΚΟΛ. Ι. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ ΥΙΟΙ-ΑΘΗΝΑΙ-ΚΑΠΝΙΚΑΡΕΑΣ 3» [= ὀνοματεπώνυμον καὶ διεύθυνσις τῶν ἐκδοτῶν]: μέσον: «Ἀπαγορεύεται ἡ ἀνατύπωσις» δεξιά: «Ἔργον Αἰδ. Γ. Στεφανοπούλου, Ἱχνογράφου Ἀθῆναι».

42. Ἰω. 6,56.

43. Ἰω. 6,53.

Είχ. 1. 'Αντιμήνοιον καθαγιασθέν υπό τοῦ Πατριάρχου 'Ιεροσολύμων 'Αβραμίου.

Εικ. 2. 'Αντιμήσιον καθολικόν ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀνατολίου τῆν 29ῆν Ἰουνίου 1969.